

การศึกษาผลการจ้างงานของมูลนิธินวัตกรรมทางสังคมตามมาตรฐาน

การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

**A Study of Employment Outcomes of the Social Innovation Foundation:
According to the Standard of the Development of the Quality
of Life of People with Disabilities**

อดิเทพ ครุฑธามาต

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Adithep Khrutthamat

Chandrakasem Rajabhat University, Thailand

E-mail: parathep@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาการจ้างงานเชิงสังคมและสนับสนุนอาชีพคนพิการตามแผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ โดยมูลนิธินวัตกรรมทางสังคม ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาผลด้านสุขภาวะคนพิการ ที่ได้รับการจ้างงานในชุมชนและส่งเสริมอาชีพ (การให้บริการ ตามมาตรา 33 และมาตรา 35) ทั่วประเทศ ประกอบด้วย ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อเปรียบเทียบผลกับโครงการสำรวจสถานการณ์คุณภาพชีวิตคนพิการ “การเข้าถึงสิทธิของคนพิการตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (พก.)” กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (พก.) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ประกอบด้วย ดัชนีด้านสิทธิคนพิการ ดัชนีสุขภาวะคนพิการ ดัชนีด้านการศึกษา ดัชนีด้านอาชีพ และเศรษฐกิจ และดัชนีด้านการออกสู่สังคม

คำสำคัญ: การจ้างงานคนพิการ; คุณภาพชีวิตคนพิการ; การส่งเสริมอาชีพ

* วันที่รับบทความ : 6 ตุลาคม 2566; วันที่แก้ไขบทความ 28 ตุลาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ : 30 ตุลาคม 2566

Received: October 6 2023; Revised: October 28 2023; Accepted: October 30 2023

Abstracts

Studying social employment and supporting careers for people with disabilities according to the plan to develop the quality of life of people with disabilities by the Social Innovation Foundation Under the support of the Health Promotion Foundation (Thai Health Promotion Foundation), the objectives are 1) to study the health outcomes of people with disabilities who receive employment in the community and promote careers (Providing services according to Section 33 and Section 35) throughout the country, consisting of the Northern, Central, Southern, and Northeastern regions. 2) To compare the results with the project to survey the situation of the quality of life of people with disabilities “Access to the rights of people with disabilities according to the standards of the quality of life of people. Disability Index of the Department of Promotion and Development of the Quality of Life of Persons with Disabilities (DMD)” The Department of Empowerment and Development of the Quality of Life of Persons with Disabilities (DMD), Ministry of Social Development and Human Security (Ministry of Social Development and Human Security) consists of an index on the rights of people with disabilities. Health Index for Persons with Disabilities Education Index Occupational and economic index and the index for entering society

Keywords: Employment of People with Disabilities; Quality of life for People with Disabilities; Career Promotion;

บทนำ

การมีงานทำเป็นการเพิ่มคุณค่าชีวิตของคนพิการ การสร้างภาวะการจ้างงานจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ โดยมีมาตราที่รองรับเพื่อส่งเสริมการมีงานทำและการจ้างงานตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2566 : ออนไลน์) ดังนี้

มาตรา 33 บัญญัติว่าเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐรับคนพิการเข้าทำงานตามลักษณะของงาน ในอัตราส่วนที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการหรือหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานออกกฎกระทรวงกำหนดจำนวนที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐจะต้องรับคนพิการเข้าทำงาน กำหนดให้สถานประกอบการที่มีพนักงาน 100 คนต้องทำการจ้างคนพิการ 1 คน

มาตรา 35 บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่ประสงค์จะรับคนพิการเข้าทำงานตามมาตรา 33 หรือนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการไม่รับคนพิการเข้าทำงานตามมาตรา 33 และไม่ประสงค์จะส่งเงินเข้ากองทุนตามมาตรา 34 หน่วยงานของรัฐ นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการนั้นอาจให้สัมปทานจัดสถานที่จำหน่ายสินค้าหรือบริการ จัดจ้างเหมาะสมช่วงงาน ฝึกงาน หรือให้การช่วยเหลืออื่นใดแก่คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการแทนก็ได้ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

ด้วยสถานประกอบการในประเทศไทยมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม พรบ.ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ด้วยการจ้างคนพิการเข้าทำงานในอัตราส่วน 100:1 โดยภาครัฐกิจเอกชนทั้งระบบ จะต้องจ้างงานคนพิการรวมทั้งสิ้นประมาณ 55,000 อัตรา แต่ในระหว่างปี 2557-2559 เกิดการจ้างงานและส่งเสริมอาชีพคนพิการเพียงปีละประมาณ 35,000 อัตรา จำนวนที่เหลืออีกกว่า 20,000 อัตราที่จ้างได้ไม่ครบ บริษัทต่างๆ ต้องนำส่งเงินเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในอัตรา 109,500 บาท ต่อคน ต่อปี ทำให้มีเงินเข้าไปสะสมในกองทุนปีละกว่า 2,000 ล้านบาท (ปัจจุบันกองทุนมีเงินอยู่แล้วกว่า 10,000 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นทุกปี) แต่ในสถานการณ์จริงของสังคมยังมีคนพิการในวัยทำงานทั่วประเทศจำนวนกว่า 350,000 คน ต้องการโอกาสมีอาชีพและมีงานทำ เพราะพวกเขาเหล่านั้นไม่มีความพร้อมที่จะเข้ามาทำงานในเมืองซึ่งเป็นแหล่งงาน อันเนื่องมาจากข้อจำกัดทางกายภาพ การเดินทางและทักษะความรู้ คนพิการ 90% มีการศึกษาเพียงระดับประถมหรือต่ำกว่า และอาศัยอยู่ในชนบทที่ไม่ใช่แหล่งงาน (มูลนิธินวัตกรรมทางสังคม, 2566 : ออนไลน์)

แผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ สุขภาวะจากการทำงาน ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ดำเนินงานเพื่อเชื่อมโยงการสนับสนุนโอกาสงานจากสถานประกอบการไปสู่คนพิการ ในระหว่างการทำงานพบว่า การจ้างงานคนพิการเข้าไปทำงานในองค์กรเป็นอุปสรรคใหญ่ทั้งต่อคนพิการและสถานประกอบการเอง ด้วยปัจจัยความไม่พร้อม ทั้งในเรื่องของการศึกษาของคนพิการ สภาพแวดล้อม บริบทสังคม ค่าใช้จ่าย เป็นต้น

แผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ สุขภาวะจากการทำงาน จึงคิดค้น ริเริ่มการทำงานเพื่อตอบโจทย์ดังกล่าว เป็นนวัตกรรม และเป็นการเปิดมิติใหม่ซึ่งเรียกว่า “โครงการจ้างงานคนพิการเพื่อทำงานในชุมชนหรือองค์กรสาธารณประโยชน์” โดยมีแนวคิดให้สถานประกอบการจ้างงานคนพิการเพื่อทำงานในชุมชนของตนเอง เป็นงานที่เป็นประโยชน์สาธารณะ อาทิ ทำงานในศูนย์เด็กเล็ก โรงเรียน เป็นต้น รวมถึงจ้างงานคนพิการที่ทำงานในองค์กรสาธารณประโยชน์ อาทิ องค์กรด้านคนพิการ มูลนิธิ สมาคม ชมรม เป็นต้น ซึ่งมีภาระงานที่มีความหลากหลายตามความต้องการของหน่วยงานที่รับเข้าทำงาน อาทิ งานธุรการ งานประชาสัมพันธ์ งานสนับสนุน งานส่งเสริมสุขภาพ งานรณรงค์ งานประสานสิทธิ์ งานบริการต่าง ๆ เป็นต้น แผนงานฯ เริ่มดำเนินการภายใต้แนวคิดนี้ในปี 2557 และสามารถเชื่อมโยงโอกาสให้เกิดการจ้างงานนี้ได้จำนวนกว่า 200 อัตรา โดยกระจายอยู่ทั่วทุกภาค ขณะเดียวกัน ในปี 2558 แผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ สุขภาวะจากการทำงาน ได้ขยายกรอบการทำงานไม่ใช่แค่เพียงการจ้างงาน แต่ขยายไปสู่การส่งเสริมอาชีพ รวมถึงขยายการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนพิการรุนแรงซึ่งมีจำนวนมากและไม่เคยเข้าถึงโอกาสสิทธิด้านการมีอาชีพและการมีงานทำ อีกทั้งยังอยู่ในพื้นที่ห่างไกล โดยการทำงานขับเคลื่อนงานร่วมกับภาคีองค์กรคนพิการในพื้นที่ร่วมกันพัฒนาโครงการเพื่อให้คนพิการกลุ่มนี้สามารถมีอาชีพได้บนบริบท ต้นทุนและเงื่อนไขข้อจำกัดสภาพความพิการ เกิดเป็นโครงการอาชีพ ทั้งในภาคเกษตร ภาคปศุสัตว์ ภาคบริการ (ร้านค้า) ภาคการผลิต เป็นต้น

ซึ่งเป็นอาชีพที่นอกจากจะตอบโจทย์บริบทของกลุ่มคนพิการรุนแรงแล้วยังตอบกลุ่มคนพิการที่ขาดการศึกษา กลุ่มคนพิการที่มีฐานทุนในการทำอาชีพเดิม ทั้งนี้ ในปี 2558 ได้เชื่อมโยงโอกาสงานรวม 1,277 อัตรา แบ่งเป็นการสนับสนุนอาชีพ (มาตรา 35 ช่วยเหลืออื่นใด) รวม 559 อัตรา และมาตรา 33 รวม 718 อัตรา (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. 2566) แต่ผู้พิการที่มีงานทำมีเพียงร้อยละ 36.83 เท่านั้น (ชาติชาย นรเศรษฐาภรณ์, 2565 : 425-441)

ทั้งนี้ จากสถานการณ์การดำเนินงานในปี 2562 มูลนิธินวัตกรรมทางสังคม จึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาผลที่เกิดขึ้นในเชิงสุขภาวะทั้ง 4 ด้าน กาย เศรษฐกิจ สังคมและปัญญา ตลอดจนการศึกษาเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นกับมาตรฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ตามที่กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการกำหนด ที่เป็นแนวทางการดำเนินงานของกลไกขับเคลื่อนมาตรฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการระดับพื้นที่นี้ ของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินงานขับเคลื่อนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ให้สามารถดำเนินงานด้านการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการผ่านมาตรฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเลือกเอาตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานคนพิการ การมีรายได้ การมีการศึกษา การออกสู่สังคม เป็นตัวนำในการศึกษาผลการจ้างงานหรือการมีงานทำก่อนและหลังการได้รับการสนับสนุนตามมาตรา 33 และ 35 ตามกลไกของมูลนิธินวัตกรรมทางสังคมที่สนับสนุนการประกอบอาชีพคนพิการเป็นรูปแบบในการส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานคนพิการเพื่อทำงานเชิงสังคม และการสนับสนุนอาชีพคนพิการ ด้วยการดำเนินงานที่มุ่งเน้นการเชื่อมประสานสถานประกอบการเพื่อให้เกิดการสนับสนุนการจ้างงานและการมีอาชีพของคนพิการ (ตามมาตรา 33 และมาตรา 35 แห่ง พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ) กระตุ้นให้คนพิการเกิดความสนใจและตื่นตัวในการทำงานและประกอบอาชีพเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความภาคภูมิใจในตัวเอง มีเกียรติศักดิ์ศรีทัดเทียมกับผู้อื่น และเป็นที่ยอมรับของชุมชน สังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ชุมชน และสังคมด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของคนพิการที่ได้รับการจ้างงานคนพิการตามภารกิจหรือบทบาทของมูลนิธินวัตกรรมทางสังคมตามมาตรฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ตามมาตรา 33 และ 35
2. เพื่อศึกษาผลด้านสุขภาวะคนพิการที่ได้รับการจ้างงานในชุมชนและส่งเสริมอาชีพ (ตามมาตรา 33 และมาตรา 35)
3. เพื่อศึกษาผลด้านอาชีพและเศรษฐกิจที่ได้รับการจ้างงานในชุมชนและส่งเสริมอาชีพ (ตามมาตรา 33 และมาตรา 35)

4. เพื่อศึกษาสถานะคุณภาพชีวิตของคนพิการหลังจากการได้รับการจ้างงานในชุมชนและส่งเสริมอาชีพ (ตามมาตรา 33 และมาตรา 35)

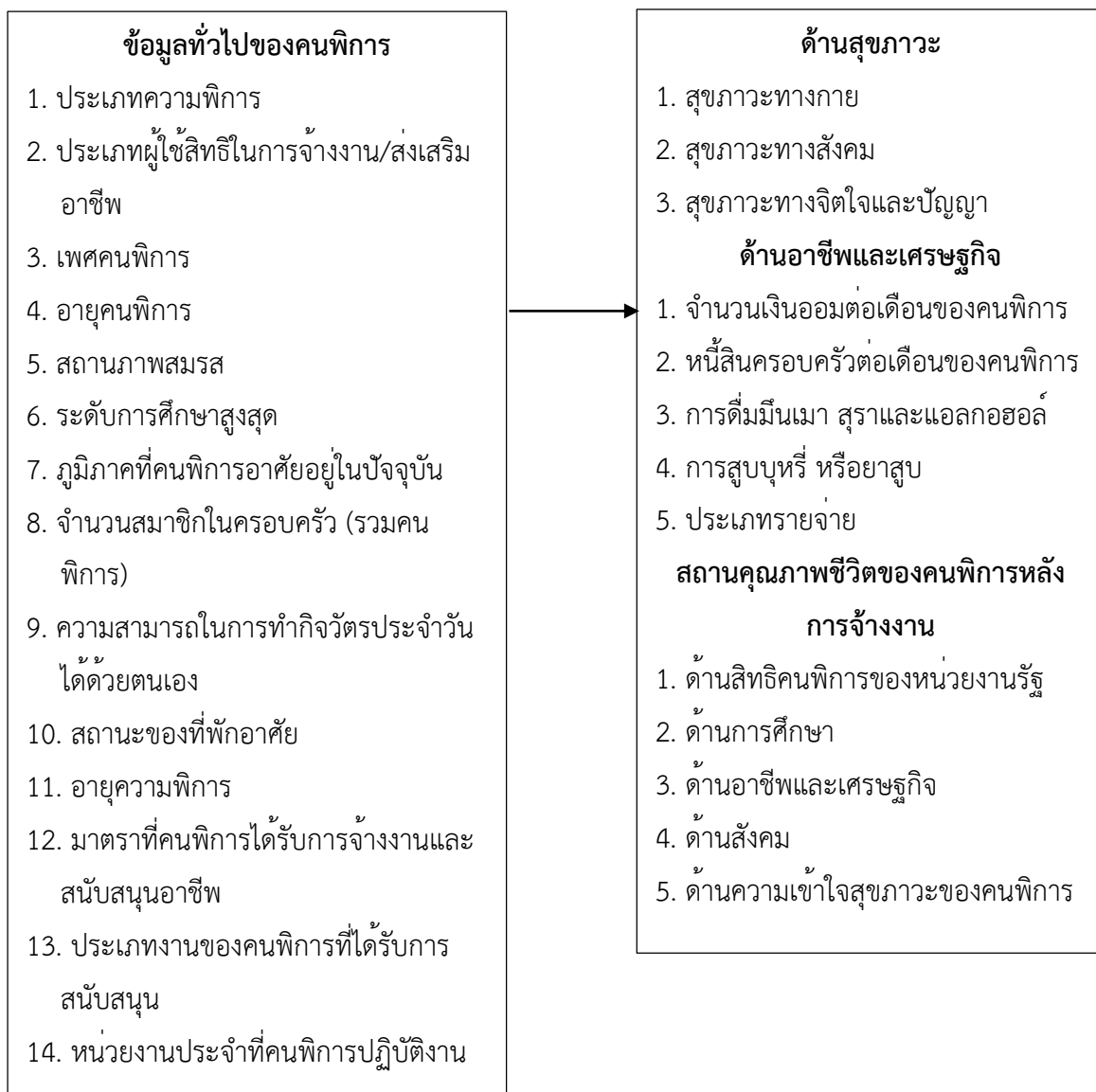
5. เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาข้อ 2 โครงการสำรวจสถานการณ์คุณภาพชีวิตคนพิการ “การเข้าถึงสิทธิของคนพิการตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (พก.)” กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (พก.) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ประกอบด้วย ดัชนีด้านสิทธิคนพิการ ดัชนีสภาวะคนพิการ ดัชนีด้านการศึกษา ดัชนีด้านอาชีพและเศรษฐกิจ และดัชนีด้านการออกสู่สังคม

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ศึกษาสถานการณ์การจ้างงานและการส่งเสริมอาชีพ ตามมาตรา 33 และ 35 ของมูลนิธินวัตกรรมทางสังคม
2. ดำเนินการศึกษาลักษณะที่เกิดขึ้นจากกลุ่มเป้าหมายคนพิการที่ได้รับการจ้างงานมาตรา 33 และมาตรา 35 จำนวน 2,500 คน และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงในการทำแบบสอบถามจำนวน 1,691 คน
3. นำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง 30 ชุด เพื่อหาความเที่ยงและความตรงของแบบสอบถามก่อนดำเนินการจัดเก็บจริง
4. นำแบบสอบถามส่งเข้าระบบออนไลน์เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายดำเนินการกรอกแบบสอบถาม
5. แปรผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อหาค่าทางสถิติจากข้อคำถามในแบบสอบถาม
6. วิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผลและข้อเสนอแนะจากการศึกษาผลการจ้างงานของมูลนิธินวัตกรรมทางสังคม ตามมาตรฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีการทำงานของนักพิการ จึงได้กรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของคนพิการ

ส่วนใหญ่คนพิการที่ใช้สิทธิเอง (ร้อยละ 91.78) มากกว่าครึ่งเป็นเพศชาย (ร้อยละ 53.64) มีอายุอยู่ในช่วง 21-45 ปี (ร้อยละ 59.79) มีความพิการมาตั้งแต่แรกเกิด (ร้อยละ 33.65) พิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย (ร้อยละ 59.67) มีสถานภาพเป็นโสด (ร้อยละ 54.88) ปัจจุบันอาศัยในภาคเหนือ (ร้อยละ 33.83) พักอาศัยอยู่กับบ้านพ่อแม่ (ร้อยละ 47.13) มีสมาชิกในครอบครัว (รวมคนพิการ) จำนวน 3-4 คน (ร้อยละ 44.12) การศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 30.28) ส่วนใหญ่มีความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง คือ ช่วยเหลือตัวเองได้ ไม่ต้องมีผู้ดูแล (ร้อยละ 98.31) ได้รับการจ้างงานและสนับสนุนอาชีพ มาตรา 35 (ร้อยละ 79.42) และปฏิบัติงานประจำหน่วย (ร้อยละ 90.00) อยู่หน่วยงานสาธารณสุข (รพ. สต./สสอ./รพ.อำเภอ/รพ.จังหวัด) (ร้อยละ 49.08)

2. ด้านสุขภาวะต่าง ๆ ของคนพิการ

1) สุขภาวะทางกาย พบว่าหลังจากได้รับการจ้างงาน/สนับสนุนอาชีพคนพิการส่วนใหญ่มีสุขภาวะทางกายในระดับดีขึ้น โดยมีสุขภาวะทางกายที่มีความสามารถทำงานได้อย่างที่เคยทำมา (ร้อยละ 78.59) รองลงมาคือ ความสามารถทำสิ่งอื่นๆ ในแต่ละวัน (ร้อยละ 77.17) การมีแรงเพียงพอทำสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละวัน (ร้อยละ 72.03) สุขภาพกายปัจจุบันดีขึ้น (ร้อยละ 70.25) การรับประทานอาหาร (ร้อยละ 66.71) การเดินทางด้วยตนเอง (ร้อยละ 66.00) การพักผ่อน นอนหลับ (ร้อยละ 62.03) การออกกำลังกาย (ร้อยละ 58.78) และความเจ็บปวดตามร่างกาย (ร้อยละ 53.81) ตามลำดับ

2) สุขภาวะทางสังคม พบว่าหลังจากได้รับการจ้างงาน/สนับสนุนอาชีพ คนพิการส่วนใหญ่มีสุขภาวะทางสังคมในระดับดีขึ้น คือ คนพิการส่วนใหญ่ได้รับความภูมิใจของบุคคลรอบข้างที่สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข (ร้อยละ 90.24) รองลงมาคือ ความภูมิใจของบุคคลรอบข้างที่คนพิการมีงานทำ หรือประกอบอาชีพ (ร้อยละ 89.53) คนพิการสามารถออกสู่สังคมได้ (ร้อยละ 85.98) ได้รับการผูกมิตรจากบุคคลอื่น (ร้อยละ 85.81) มีความสัมพันธ์กับครอบครัวและบุคคลรอบข้าง (ร้อยละ 83.91) มีส่วนร่วมในการรวมกลุ่ม/ชมรมเป็นกลุ่มช่วยเหลือตัวเอง (ร้อยละ 79.54) ได้รับการฝึกอบรม และเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาตนเอง (ร้อยละ 76.46) และได้มีโอกาสเดินทางท่องเที่ยว และนันทนาการต่าง ๆ (ร้อยละ 62.86) ตามลำดับ

3) สุขภาวะทางจิตใจและปัญญา พบว่าหลังจากได้รับการจ้างงาน/สนับสนุนอาชีพ ส่วนใหญ่คนพิการมีสุขภาวะทางจิตใจและปัญญาอยู่ในระดับดีขึ้น โดยคนพิการมีความสุขมากขึ้น (ร้อยละ 87.94) รองลงมาคือ มีกำลังใจในการดำรงชีวิต (ร้อยละ 85.98) มีสุขภาพจิตใจในปัจจุบัน (ร้อยละ 84.86) มีความสดชื่นเบิกบาน และมีจิตใจแจ่มใส (ร้อยละ 84.68) มีการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน (ร้อยละ 84.39) มีสมาธิในการทำงานต่าง ๆ (ร้อยละ 81.02) การช่วยเหลือจากบุคคลรอบข้างและครอบครัว (ร้อยละ 80.43) มีการควบคุมอารมณ์ (ร้อยละ 78.89) และสามารถจัดการความเครียด (ร้อยละ 68.48) ตามลำดับ

3. ผลด้านอาชีพและเศรษฐกิจที่ได้รับการจ้างงานและส่งเสริมอาชีพ

ผลการศึกษาหลังจากได้รับการจ้างงานและสนับสนุนอาชีพของคนพิการ ในด้านอาชีพและเศรษฐกิจ พบว่า ด้านเงินออม คนพิการมีเงินออมเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 62.45) ส่วนใหญ่มีเงินออมต่อเดือนต่ำกว่า 1,000 บาท (ร้อยละ 88.51) รองลงมาคือ มีเงินออมต่อเดือน 1,000-2,000 บาท (ร้อยละ 9.09) และมีเงินออมต่อเดือน มากกว่า 3,000 บาท (ร้อยละ 1.17) ตามลำดับ

ในส่วนหนี้สินครอบครัวต่อเดือนของคนพิการ หลังจากได้รับการจ้างงานและสนับสนุนอาชีพ พบว่า คนพิการส่วนใหญ่มีหนี้สินครอบครัวลดลง (ร้อยละ 60.20) ซึ่งค่าใช้จ่ายด้านต่างๆ หลังจากได้รับการจ้างงานและสนับสนุนอาชีพของคนพิการ ส่วนใหญ่คนพิการมีรายจ่ายต่อเดือนด้านอุปโภคบริโภคมากที่สุด (ร้อยละ 92.13) รองลงมาคือ การดูแลสุขภาพ (ร้อยละ 44.83) และการคมนาคม (ร้อยละ 32.11) ตามลำดับ

สำหรับก่อนการจ้างงานและสนับสนุนอาชีพ ส่วนใหญ่คนพิการไม่การดื่มเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ สุรา และแอลกอฮอล์ (ร้อยละ 75.81) รองลงมาคือ ดื่มเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ สุราและแอลกอฮอล์ (ร้อยละ 18.45) และไม่ดื่มเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ มากกว่า 1 ปี จนถึงปัจจุบัน (ร้อยละ 4.85) ตามลำดับ ทั้งนี้ คนพิการที่ดื่มเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ ส่วนใหญ่มีรายจ่ายต่อเดือนในการดื่มฯ ลดลง (ร้อยละ 68.59)

การสูบบุหรี่ หรือยาสูบของคนพิการก่อนได้รับการจ้างงาน/สนับสนุนอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่คนพิการไม่สูบบุหรี่ หรือยาสูบ (ร้อยละ 81.08) รองลงมาคือ สูบบุหรี่หรือยาสูบ (ร้อยละ 14.90) และไม่สูบบุหรี่หรือยาสูบ มากกว่า 1 ปี จนถึงปัจจุบัน (ร้อยละ 3.13) ตามลำดับ ซึ่งคนพิการที่สูบบุหรี่หรือยาสูบ ส่วนใหญ่มีรายจ่ายต่อเดือนในการสูบบุหรี่ฯ ลดลง (ร้อยละ 64.29)

4. สถานะคุณภาพชีวิตของคนพิการหลังจากการได้รับการจ้างงานและสนับสนุนอาชีพด้านต่าง ๆ

ด้านสิทธิคนพิการของหน่วยงานรัฐ โดยภาพรวมคนพิการสามารถเข้าถึงสิทธิของหน่วยงานรัฐอยู่ในระดับได้รับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.00) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า สิทธิคนพิการของหน่วยงานรัฐอยู่ในระดับได้รับมาก-มากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ได้รับการยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมจากหน่วยงานรัฐ (ค่าเฉลี่ย 4.34) รองลงมาคือ การยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมจากบุคคลภายนอก (ค่าเฉลี่ย 4.30) และการรับรู้สิทธิการให้คำแนะนำ ปรีกษาแก่คนพิการจากโรงพยาบาล/รพ.สต.(ค่าเฉลี่ย 4.15) ตามลำดับ

ด้านการศึกษา โดยภาพรวมคนพิการได้รับการศึกษาอยู่ในระดับได้รับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.69) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า คนพิการได้รับการศึกษาอยู่ในระดับได้รับมากในทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ การเกิดทักษะความรู้วิชาชีพติดตัว (ค่าเฉลี่ย 3.87) รองลงมาคือ การได้รับการศึกษา และพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.73) และการได้รับช่วยเหลือ สนับสนุนการศึกษาในสถาบันการศึกษา (ค่าเฉลี่ย 3.64) ตามลำดับ

ด้านอาชีพและเศรษฐกิจ โดยภาพรวมคนพิการมีด้านอาชีพและเศรษฐกิจได้ในระดับได้รับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.83) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า คนพิการมีอาชีพและเศรษฐกิจได้ในระดับได้รับมาก-มากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ การพึ่งพาตนเองได้มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.31) รองลงมาคือ รายได้สามารถจุนเจือครอบครัวได้ (ค่าเฉลี่ย 4.21) และการมีอาชีพและรายได้ที่เพียงพอต่อการยังชีพ (ค่าเฉลี่ย 3.98) ตามลำดับ

ด้านสังคม โดยภาพรวมคนพิการสามารถเข้าสังคมได้ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.89) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า คนพิการสามารถเข้าสังคมได้ในระดับได้รับมากในทุกๆข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ การได้รับการยอมรับ เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา (ค่าเฉลี่ย 4.13) รองลงมาคือ การได้รับการฝึกอบรมการอยู่ร่วมกัน มีความภาคภูมิใจในตนเอง (ค่าเฉลี่ย 4.07) และการลดการพึ่งผู้ช่วย หรือผู้ดูแล (ค่าเฉลี่ย 3.95) ตามลำดับ

ด้านความเข้าใจด้านสุขภาวะของคนพิการ โดยภาพรวมคนพิการสามารถมีความเข้าใจด้านสุขภาวะอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.13) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า คนพิการมีความเข้าใจด้านสุขภาวะอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ด้านจิตใจ (ค่าเฉลี่ย 4.22) รองลงมาคือ ด้านสังคม เช่น การมีส่วนร่วมหรือการทำกิจกรรมในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.19) และด้านอารมณ์ เช่น การควบคุมอารมณ์ การจัดการความเครียด /การได้รับบริการตามระบบสาธารณสุข และการจ้างงาน/สนับสนุน อาชีพได้รับรู้ในเรื่องสุขภาวะองค์กรรวม ในสัดส่วนที่เท่ากัน (ค่าเฉลี่ย 4.16) ตามลำดับ

5. การศึกษาเปรียบเทียบผลการจ้างงานเชิงสังคมและสนับสนุนอาชีพคนพิการ ปี 2560 และปี 2562 ตามมาตรฐานการพัฒนาคูณภาพชีวิตคนพิการ ตามมาตรา 33 และ 35

1) ดัชนีด้านสิทธิคนพิการ (การส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิ) พบว่าโดยรวมคุณภาพชีวิตของคนพิการด้านสิทธิคนพิการ (การส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิ) ในปี 2560 และปี 2562 อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยคนพิการสามารถเข้าถึงสิทธิคนพิการได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นการได้รับเบี้ยความพิการ การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิทธิฯ การรับรู้เรื่องสิทธิคนพิการตามกฎหมายตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต คนพิการ (พก.)

2) ดัชนีสุขภาวะคนพิการ พบว่าผลการศึกษาด้านสุขภาวะคนพิการของมูลนิธินวัตกรรมทางสังคม ปี 2562 อยู่ในระดับมาก ขณะที่ผลการศึกษาด้านสุขภาวะคนพิการของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (พก.) ปี 2560 อยู่ในระดับปานกลาง โดยคนพิการได้รับบริการตามระบบสาธารณสุข การตรวจสุขภาพประจำปี การให้ความรู้ ความเข้าใจ การดูแลสุขภาพองค์กรรวม (สุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา) และการให้ดำรงชีวิตประจำวันได้ตามศักยภาพ เมื่อเทียบกับการสำรวจสถานการณ์คุณภาพชีวิตคนพิการปี 2560 ของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต คนพิการ (พก.)

3) ดัชนีด้านการศึกษา พบว่าผลการศึกษาด้านการศึกษาของคนพิการของมูลนิธินวัตกรรมทางสังคม ปี 2562 อยู่ในระดับมาก ขณะที่ผลการศึกษาด้านศึกษาคนพิการของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (พก.) ปี 2560 อยู่ในระดับปานกลาง แสดงถึงคุณภาพชีวิตของคนพิการด้านการศึกษา ได้รับการบริหารจัดการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ การสำเร็จการศึกษาในช่วงชั้นของการศึกษา หรือตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (EP) หลังการจ้างงาน/สนับสนุนอาชีพดีขึ้น เมื่อเทียบกับการสำรวจสถานการณ์คุณภาพชีวิตคนพิการปี 2560 ของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต คนพิการ (พก.)

4) ดัชนีด้านอาชีพและเศรษฐกิจ พบว่าปี 2562 โดยรวมคนพิการมีคุณภาพชีวิตด้านอาชีพและเศรษฐกิจของคนพิการอยู่ในระดับมาก ขณะที่ปี 2560 อยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยคุณภาพชีวิตด้านอาชีพและเศรษฐกิจของคนพิการ ประกอบด้วย การมีอาชีพและมีรายได้เพียงพอต่อการยังชีพ และการได้รับการจ้างงานผ่านระบบบริการจัดหางานของคนพิการ การได้รับคำแนะนำ คำปรึกษาด้านอาชีพ การสำเร็จการศึกษาได้ตามหลักสูตรอาชีพที่ และการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากแหล่งเงินกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ

5) ดัชนีด้านการออกสู่สังคม พบว่าผลการศึกษาด้านการออกสู่สังคมของคนพิการโดยมูลนิธินวัตกรรมทางสังคมปี 2562 อยู่ในระดับมาก ขณะที่ผลการศึกษาด้านการออกสู่สังคมคนพิการโดยกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (พก.) ปี 2560 อยู่ในระดับปานกลาง โดยคนพิการมีการออกสู่สังคมดีขึ้น ไม่จะเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมตามหลักศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี การได้รับการฝึกอบรมการอยู่ร่วมกับสมาชิกในครอบครัวด้วยสัมพันธภาพที่ดี มีความภาคภูมิใจในตนเอง การได้รับบริการ เช่น 1) การมีผู้ช่วยคนพิการ 2) การจัดปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย 3) การช่วยเหลือคนพิการที่ไม่มีผู้ดูแล และการได้รับการฝึกทักษะการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับเป้าหมายตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. การจ้างงานและการสนับสนุนอาชีพของมูลนิธินวัตกรรมทางสังคม ตามมาตรฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ มีแนวโน้มที่ดีขึ้นเมื่อเทียบกับก่อนที่ยังไม่ได้รับการจ้างงานและการสนับสนุนอาชีพของมูลนิธิ อย่างไรก็ตาม การจ้างงานและการสนับสนุนอาชีพจะไม่ยั่งยืน หากขาดการสนับสนุนงบประมาณการจ้างงานและสนับสนุนอาชีพอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมองค์ความรู้หรือทักษะที่จำเป็นที่สอดคล้องกับงาน และปัจจุบันการสร้างหลักประกันทั้งในมิติเชิงสุขภาพ และมิติเชิงสังคม การจ้างงานและส่งเสริมอาชีพให้กับคนพิการที่ยังไม่สามารถเข้าถึงการจ้างงานและการส่งเสริมอาชีพ โดยการพัฒนาใช้กระบวนการศึกษาส่งเสริมตั้งแต่เยาวชนคนพิการ การส่งเสริมอาชีพอย่างเป็นขั้นเป็นตอน การออกแบบการจ้างงานและสนับสนุนอาชีพที่สอดคล้องกับพื้นที่ การใช้กลไกเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนร่วมกันในการจ้างงานและ

ส่งเสริมอาชีพ เพื่อสร้างคุณค่าให้กับคนพิการมีอาชีพ มีรายได้ และมีคุณค่าในตนเอง ครอบครัวและสังคมได้อย่างยั่งยืน

2. การจ้างงานและการสนับสนุนอาชีพของมูลนิธินวัตกรรมทางสังคม ตามมาตรฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ สอดรับกับการพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ ข้อที่ 4 การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ โดยให้ความสำคัญกับการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคมและชุมชนท้องถิ่นเข้ามาร่วมขับเคลื่อนด้วยการสนับสนุนให้ประชาชนร่วมตัวในการร่วมคิดร่วมทำ เพื่อส่วนรวม และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทยทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมและสภาพแวดล้อมให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเอง และทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้นานที่สุด โดยรัฐให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง ภายใต้กรอบแนวคิดการทำงานที่ตั้งอยู่บนฐานความคิดการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคม หรือ Theory of Change ที่สร้างภาคีเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการมีงานทำของคนพิการอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งแนวคิดการพัฒนา หมายถึง การพัฒนาทักษะของคนพิการ และการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการส่งเสริมการมีงานทำ โดยการเชื่อมประสานหน่วยงานหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม หรือ องค์กรพันธมิตรเป็นภาคี และการพัฒนาทักษะการเตรียมความพร้อมการมีงานทำเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน การส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ และการดำเนินรูปแบบธุรกิจเพื่อสังคมที่เพื่อส่งเสริมการมีงาน และให้คนพิการเกิดการมีรายได้ มีเจตคติที่ดี อย่างยั่งยืน ซึ่งจะนำไปสู่คนพิการมีสุขภาวะที่ดีใน 4 ด้านกาย จิต ปัญญา สังคมและเศรษฐกิจ ตามยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศที่มุ่งให้คนพิการมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ีรอบด้าน และมีสุขภาวะที่ดี และลดความเหลื่อมล้ำทางโครงสร้างของสังคม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการส่งเสริมให้คนพิการที่ยังไม่มีงานทำและมีอาชีพอิสระ มีอาชีพเพื่อที่จะไม่เป็นภาระของครอบครัวและสังคม มีรายได้ที่มั่นคง และไม่ถูกทอดทิ้งจากสังคม
2. ควรการสนับสนุนให้เกิดการจ้างงานคนพิการ มาตรา 33 และ มาตรา 35 อย่างต่อเนื่องและเพิ่มขึ้น ตลอดจนสนับสนุนงบประมาณการจ้างงานเชิงสังคมอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับส่งเสริมความรู้ทักษะที่จำเป็น และสอนความรู้อาชีพเสริมให้กับคนพิการอย่างเหมาะสมกับวัย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ด้านสิทธิคนพิการ อาจจะต้องมีหน่วยงานให้การสนับสนุนคนพิการเพิ่มขึ้นในด้านสภาพร่างกายที่ได้รับการฟื้นฟู/การเข้าถึงใช้ประโยชน์ด้านคมนาคมขนส่ง/การได้รับการปรับปรุงอุปกรณ์ และเครื่องช่วยความพิการ เพื่อเข้าถึงและใช้ประโยชน์/การปรับสภาพที่อยู่อาศัยผู้ช่วยคนพิการ หรือผู้ดูแลคนพิการ/การได้รับบริการเกี่ยวกับอุปกรณ์เทียม อุปกรณ์เสริม ส่งเสริมพัฒนาการ/การเข้าถึงใช้ประโยชน์จากแหล่งกู่ยืมเพื่อ

ประกอบอาชีพ ความเข้าใจด้านสุขภาวะ อาจจะต้องการสร้าง ความเข้าใจด้านสุขภาวะให้กับคนพิการเพิ่มขึ้น ในด้านการป้องกัน

2. ด้านสุขภาวะทางกาย อาจจะต้องมีหน่วยงานให้การพัฒนาช่วยเหลือ และสนับสนุนสุขภาวะทางกายให้กับคนพิการเพิ่มขึ้นในด้านการเดินทางด้วยตนเองการพักผ่อน/นอนหลับ/การออกกำลังกาย/ความเจ็บปวดตามร่างกาย

3. สุขภาวะทางสังคม อาจจะต้องมีหน่วยงานให้การสนับสนุนคนพิการให้มีส่วนร่วมในการรวมกลุ่ม/ชมรม เป็นกลุ่มช่วยเหลือตัวเอง/การได้รับการฝึกอบรม และเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาตนเอง/และโอกาสเดินทางท่องเที่ยว และนันทนาการต่าง ๆ

4. ด้านอาชีพและเศรษฐกิจ อาจจะต้องมีหน่วยงานให้การสนับสนุนคนพิการเพิ่มขึ้นในด้านการรับคำแนะนำ คำปรึกษาด้านอาชีพและแหล่งงาน/การได้รับการฝึกอบรมอาชีพตามความถนัดของคนพิการ/การได้รับการจัดหาอุปกรณ์เครื่องมืออุปกรณ์/และเข้าถึงแหล่งเงินทุน แหล่งเงินกู้อื่น ๆ เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ/การส่งเสริมให้คนพิการได้มีอาชีพเสริม และส่งเสริมให้คนพิการให้มีการจัดการด้านรายได้และรับรู้ด้านหนี้สิน เพื่อให้มีคุณภาพของชีวิตด้านอาชีพและเศรษฐกิจที่ดีขึ้น

5. สุขภาวะทางจิตใจและปัญญา อาจจะต้องมีหน่วยงานให้การพัฒนาให้คนพิการมีสุขภาวะทางจิตใจ และปัญญาเพิ่มขึ้น ในด้านการช่วยเหลือจากบุคคลรอบข้างและครอบครัว/การควบคุมอารมณ์/และวิตกกังวล ความเครียด การจัดการความเครียด

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2566). พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2566. แหล่งที่มา: <http://web1.dep.go.th/?q=th/node/446>.
- กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2566). สถิติการจ้างงานคนพิการในสถานประกอบการ. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 17 พฤษภาคม 2566. แหล่งที่มา: https://dep.go.th/th/law-academic/service_stats/stat-depjob.
- ชาติชาย นรเศรษฐาภรณ์. (2565). แนวทางการพัฒนาการจ้างงานคนพิการอย่างยั่งยืน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. 13 (1), 425-441.
- มูลนิธินวัตกรรมทางสังคม. (2566). แผนงานคนพิการ (การจ้างงานรูปแบบใหม่). ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 7 กันยายน 2566. แหล่งที่มา: <https://www.sif.or.th/aboutus/>.